

HOOFDLUIS

KERNPUNTEN

- **Wat is hoofdluis:** hoofdluizen zijn parasieten die leven op warme en behaarde plekken op het hoofd. Ze komen vooral voor bij kinderen op de basisschool.
- **Klachten:** jeuk, aanwezigheid van neten en luizen.
- **Oorzaak:** besmetting door direct contact met de hoofdhuid.

WHAM-VRAGEN

- **Wie?** Kinderen jonger dan 6 maanden en tijdens zwangerschap en borstvoeding: afwijkend advies.
  - **Hoelang?** Is er inderdaad sprake van hoofdluisbesmetting? De klant kan dit het beste controleren via de nat-kammethode. Zo ja, adviseer ook andere gezinsleden te controleren op hoofdluis. Meld het eventueel op school en/of op het kinderdagverblijf.
  - **Actie?** Gaat het om een voortdurende besmetting na behandeling? Ga dan na of het eerder gegeven advies juist is opgevolgd.
  - **Medicatie?** Niet van belang.
- **Naar de huisarts verwijzen:** niet nodig, behalve bij secundaire bacteriële infectie.

Niet-medicamenteus advies

- **Methode 1: nat-kammethode.** Dagelijks nat kammen met luizen- of netenkam gedurende 2 weken.
  - Breng ruim crèmespoeling in het haar en spoel dit NIET uit.
  - Kam de knopen en klitten uit het haar met een gewone kam. Bescherm de ogen met een washandje.
  - Houd het hoofd voorover boven een wasbak en kam het haar van achteren naar voren (vanaf de hoofdhuid tot aan de punten) met een luizen- of netenkam, tegen de schedelhuid aan; start bij het ene oor en schuif na elke kambeweging op richting het andere oor.
  - Veeg de kam regelmatig af aan een witte papieren servet of zakdoek en kijk of er luizen op het papier zichtbaar zijn.
  - Spoel de crèmespoeling uit.
  - Reinig de kam na het kammen met water en zeep.

Medicamenteus advies

- **Methode 2: Nat-kammethode met luizendodend middel.** Dagelijks nat kammen met een luizen- of netenkam gedurende 2 weken in combinatie met een luizendodend middel op dag 1 en op dag 8.
  - **Eerstekeuzemiddel:** dimeticon lotion
Vormt een laagje over de luis waardoor deze verstikt.
Bij kinderen jonger dan 6 maanden alleen gebruiken onder medisch toezicht. Bij zwangerschap en borstvoeding mag dimeticon worden gebruikt als methode 1 niet heeft gewerkt.
- **Uitgifte-informatie:** vertel de klant hoe het luizenmiddel moet worden gebruikt en hoe vaak. Geef kaminstructie.

HOOFDLUIS

Besmetting met hoofdluis (*Pediculus humanus capitis*) komt regelmatig voor en kan vooral op basisscholen een hardnekkig probleem zijn. Hoofdluis is niet schadelijk, wel hinderlijk.

Ontwikkeling en overleving van de hoofdluis

De hoofdluis is een parasiet die leeft op warme en behaarde plekken op het hoofd van de mens, met name achter de oren, onder de pony en in de nek. De luis heeft een levenscyclus die uit verschillende stadia bestaat: een eistadium, drie nimfstadia en volwassenstadium. Volwassen luizen leggen eitjes. Deze eitjes of neten zijn kleiner dan 1 mm en tonvormig. De kleur varieert van egaal zandkleurig tot bijna zwart. Neten lijken op roosschilders en zitten vast aan de haren vlakbij de haarplant.

Na ongeveer 7 dagen komen de nimfen uit de neten en blijven de lege neten aan het haar vastgeplakt zitten. De ontwikkeling van nimf tot volwassen luis duurt 7-10 dagen. Een volwassen luis blijft nog ongeveer 20 dagen leven, waarbij het vrouwtje gemiddeld 5 eitjes per dag legt. Een volwassen vrouwtje is ongeveer 3 mm lang, een mannetjesluis iets kleiner. De luis voedt zich meerdere keren per dag door de gastheer te prikken en bloed te drinken. De beten en het luizenspeeksel in de beet kunnen jeuk geven. Volwassen luizen bewegen door het haar. Bij inspectie van droog haar zijn luizen dan ook moeilijk te vinden.

Luizen zijn voor voedsel en warmte afhankelijk van hun gastheer (de mens). Hoofdluizen overleven slechts kort (1-2 dagen) buiten de mens. De overleving is afhankelijk van omgevingstemperatuur en luchtvochtigheid. Bij kamertemperatuur (20 °C) en zonder bloed kan een volwassen luis maximaal 2 dagen overleven. Neten overleven langer en kunnen beter tegen de kou.

Hoe wordt men besmet?

Hoofdluizen gaan van de ene op de andere persoon over door direct haar-haarcontact. Ze kunnen niet springen of vliegen. Epidemieën van hoofdluis komen het meest voor bij basisschoolkinderen. Ook ouders, broers en zussen van kinderen met hoofdluis kunnen besmet raken. Het hebben van hoofdluis heeft niets te maken met slechte hygiëne. Integendeel, luizen voelen zich prettig op schoon, pas gewassen haar. Er is niet aangetoond dat luizen worden overgedragen via mutsen, jassen, petten, sjaals, koptelefoons, knuffels en beddengoed. Het is daarom niet nodig om extra maatregelen te nemen, zoals het wassen van knuffels.

Hoofdluisbesmetting vaststellen

Om vast te stellen of er sprake is van hoofdluisbesmetting, moet het haar worden geïnspecteerd. De luizen zelf worden vaak niet aangetroffen, tenzij er gericht naar wordt gezocht met een luizen- of netenkam (zie Methode 1: Nat-kammethode op pagina 110). De aanwezigheid van neten die stevig aan het haar dicht tegen de schedel zijn vastgeplakt, is vaak een aanwijzing voor de aanwezigheid van luizen. Met het blote oog is moeilijk onderscheid te maken tussen neten die nog een nimf bevatten (en die

dus ook infectieus zijn) of neten die al leeg zijn. Lege neten groeien met het haar mee, dus hoe verder de neet van de hoofdhuid af is, hoe langer het geleden is dat hij gelegeerd is. Neten die meer dan enkele centimeters van de hoofdhuid af liggen, zijn gegarandeerd lege of dode neten. Soms worden beten van luizen gezien. Meestal treft men deze aan in de nek of achter de oren. Luizen hebben namelijk een voorkeur voor warme plekken.

Er ontstaat geen immuniteit tegen hoofdluis. Er kan steeds weer opnieuw een besmetting plaatsvinden.

Andere soorten luizen

Andere soorten luis die bij de mens kunnen worden aangetroffen zijn de kleeerluis (pediculus corporis) en de schaamluis (pediculus pubis). De kleeerluis komt voor bij mensen die onder zeer slechte hygiënische omstandigheden leven. De schaamluis bevindt zich meestal in het schaamhaar. Soms zijn borsthaar, baardhaar, wimpers of wenkbrauwen ook aangedaan. Op kleeerluis en schaamluis wordt in deze Standaard niet verder ingegaan.

KLACHTEN

- Jeuk
- Aanwezigheid van neten
- Aanwezigheid van luizen

Jeuk

De jeuk wordt veroorzaakt door het speeksel van de hoofdluis. De luis prikt de hoofdhuid aan om zich te voeden met bloed. Het speeksel zorgt ervoor dat het bloed niet stolt. De jeuk is een allergische reactie op het speeksel. In de nek kunnen ook rode vlekken ontstaan. Bij een eerste besmetting treedt de allergische reactie en dus de jeuk soms pas na 1-2 weken op. De jeuk kan nog 2 weken aanhouden nadat de besmetting is verholpen. Kinderen die langdurig last hebben van hoofdluis, hebben vaak weinig of geen last van jeuk. Niet iedereen krijgt last van jeuk bij hoofdluis. Ongeveer 50% van de mensen is niet allergisch en bij hen ontstaat geen jeuk.

Aanwezigheid van neten

De aanwezigheid van neten kan wijzen op een actieve infectie, maar ook na succesvolle behandeling kunnen nog neten worden gezien. De aanwezigheid van neten, vastgeplakt aan de haarschacht, ná behandeling met een luizendodend middel, is geen teken dat de behandeling wel of niet geslaagd is. Met het blote oog is geen onderscheid te maken tussen neten die nog een nimf bevatten (en dus infectieus zijn) en lege neten. Neten die meer dan enkele centimeters vanaf de hoofdhuid op het haar zitten, zijn zeker leeg of dood.

Aanwezigheid van luizen

Het aantonen van een levende luis op het behaarde hoofd is het bewijs voor een actieve infectie. De aanwezigheid van luizen kan worden vastgesteld door het haar nat te kammen met crèmespoeling. Zou de klant het haar droog kammen, dan is dit een stuk minder betrouwbaar, omdat de luizen dan vrij kunnen bewegen en kunnen wegkruipen tijdens het kammen.

Methode 1: Nat-kammethode

- Breng ruim conditioner (crèmespoeling) in het haar en spoel dit NIET uit.
- Kam de knopen en klitten uit het haar met een gewone kam. Bescherm de ogen met een washandje.
- Houd het hoofd voorover boven een wasbak en kam het haar van achter naar voor met een luizen- of netenkam, tegen de schedelhuid aan; start bij het ene oor en schuif na elke kambeweging op naar het andere oor.
- Veeg de luizen- of netenkam regelmatig af aan een witte papieren servet of zakdoek en kijk of er luizen op het papier zichtbaar zijn.
- Spoel de crèmespoeling uit.
- Reinig de kam na het kammen met water en zeep.

WHAM-VRAGEN

W Voor wie is het advies bedoeld?

- Zwangere vrouw of vrouw die borstvoeding geeft
- Kind jonger dan 6 maanden

H Hoelang heeft de klant al klachten?

- Hebben gezinsleden, vriendjes of schoolgenoten ook luizen?
- Gaat het inderdaad om een hoofdluisbesmetting?

A Welke actie heeft de klant al ondernomen?

- Methode 1: Nat-kammethode
- Methode 2: Nat-kammethode met luizendodend middel

M Welke medicatie gebruikt de klant nog meer?

- Niet van belang

TOELICHTING OP DE WHAM-VRAGEN

W Voor wie is het advies bedoeld?

Een kind jonger dan 6 maanden mag alleen onder medisch toezicht worden behandeld met dimeticon. Als zelfzorgbehandeling kan worden geadviseerd om gedurende 2 weken dagelijks nat te kammen met een luizen- of netenkam en crèmespoeling (= methode 1). Voor zwangere vrouwen en vrouwen die borstvoeding geven, wordt methode 1 worden geadviseerd. Als dit onvoldoende heeft gewerkt, kan behandeling met dimeticon worden geadviseerd.

H Hoelang hee t de klant al klachten?

Besprek met de klant wat de verschijnselen zijn en ga na of er inderdaad sprake is van een hoofdfluisbesmetting. De hoofdfluis kan wekenlang aanwezig zijn zonder dat er verschijnselen zijn. Jeuk treedt soms pas na 1-2 weken op. De besmetting kan het best worden aangetoond door nat kammen. Deze methode wordt uitgelegd onder Methode 1: Nat-kammethode op pagina 110. Heeft een kind hoofdfluis, dan is het verstandig de andere gezinsleden ook te controleren. Meld eventueel op school en/of op het kinderdagverblijf dat er luizen zijn gevonden.

A Welke actie hee t de klant al ondernomen?

Het is belangrijk te vragen of het gaat om een eerste besmetting met hoofdfluis, een voortduren van de besmetting na behandeling of dat er sprake is van herbesmetting. Bij voortduren van de besmetting, ondanks behandeling, moet nadrukkelijk worden gevraagd hoe de behandeling is uitgevoerd, en of dagelijks nat is gekamd met een luizen-of netenkam. Leg uit dat dimeticon het eerstekeuzemiddel is, omdat resistentie hierbij niet voorkomt. Als het gaat om herbesmetting, kan de eerstekeuzebehandeling weer worden geadviseerd.

M Welke medicatie gebruikt de klant nog meer?

Hiermee hoeft geen rekening te worden gehouden.

WANNEER NAAR DE HUISARTS VERWIJZEN?

Als er alleen sprake is van hoofdluis, is verwijzen naar een arts niet nodig. Zelfs niet als de hoofdluis moeilijk behandelbaar is of steeds terugkeert. Als er een secundaire infectie optreedt, moet de klant naar de huisarts worden verwezen. Een voorbeeld van een secundaire infectie is impetigo. Dit is zichtbaar in de vorm van wondjes, korsten en pusvorming. Secundaire infecties komen zelden voor.

DUUR VAN DE ZELFBEHANDELING

Na 14 dagen behandelen zou de hoofdluis weg moeten zijn. De jeuk kan hierna soms nog 2 weken aanhouden.

Voor de adviezen en de eerste- en tweedekuzemiddelen in de Standaard Hoofdluis wordt de LCI-richtlijn Hoofdluis van het RIVM gevolgd. Deze is opgesteld door de Landelijke Werkgroep Hoofdluis, waaraan onder andere het RIVM en de KNMP deelnemen.

METHODE

Luizen- en netenkammen

Voor het verwijderen van luizen en neten zijn fijntandige kammen verkrijgbaar. Er wordt hierbij geen onderscheid gemaakt tussen luizenkammen en netenkammen. Neten zijn in de praktijk erg moeilijk te verwijderen met een netenkam en dit lukt ook niet altijd. Het doel van de behandeling is het verwijderen van alle luizen. Als 2 weken lang elke dag wordt gekamd, worden de nimfen die uit de neten komen verwijderd met de fijntandige kam voordat ze oud genoeg zijn om eitjes (neten) te leggen. Zo zijn er op den duur geen luizen meer over. De lege neten die soms achterblijven in het haar, verdwijnen na een tijdje vanzelf. De keuze voor een bepaalde luizen- of netenkam kan worden bepaald door haartype of persoonlijke voorkeur. Een luizen- of netenkam met korte tanden en een handvat kamt het gemakkelijkst. Bij krullend haar is soms een luizen- of netenkam met lange tanden nodig om helemaal bij de hoofdhuid te kunnen komen. De meeste fijntandige kammen zijn van metaal. Er kan ook worden gekamd met een fijntandige hardplastic kam. Deze moet worden vervangen als er tanden afbreken. Er zijn ook elektrische kammen op de markt. De elektrische kam immobiliseert de luizen, en doodt een gedeelte ervan. Deze kammen lijken echter niet voldoende effectief als alternatief voor behandeling met een luizendodend middel of het dagelijks kammen met een luizen- of netenkam.

NIET-MEDICAMENTEUS ADVIES

Methode 1: Nat-kammethode

Het haar dagelijks kammen met een luizen- of netenkam in combinatie met crèmespoeling gedurende 2 weken. Een luizen- of netenkam met korte tanden en een handvat kamt het gemakkelijkst. Bij krullend haar is soms een luizen- of netenkam met lange tanden nodig om goed bij de hoofdhuid te kunnen komen. Deze methode is ook geschikt voor zwangere vrouwen, vrouwen die borstvoeding geven en voor kinderen jonger dan 6 maanden.

Zie de instructie voor de nat-kammethode bij Methode 1: Nat-kammethode op pagina 110. Het nat kammen wordt dagelijks uitgevoerd gedurende 2 weken. Wanneer bij een gezinslid een besmetting is vastgesteld, dienen alle gezinsleden te worden gecontroleerd. De gezinsleden moeten kort achter elkaar worden gekamd om overloop van de luizen van de ene naar de andere persoon te voorkomen.

MEDICAMENTEUS ADVIES

Methode 2: Nat-kammethode met luizendodend middel

Dagelijks nat kammen met luizen- of netenkam gedurende 2 weken in combinatie met een luizendodend middel op dag 1 en op dag 8, dus met een tussenpoos van een week. Behandel alle besmette gezinsleden op dezelfde dagen.

De luizendodende middelen zijn goed werkzaam tegen luizen en minder werkzaam tegen neten. De mogelijkheid bestaat dat er na toepassing van het middel nog enkele levende neten aanwezig zijn. Door het haar vanaf de eerste behandeldag gedurende 2 weken dagelijks nat te kammen met een luizen- of netenkam, kunnen de larven die uit de eventueel overlevende neten zijn gekomen, onmiddellijk worden verwijderd. Het hele gezin moet kort achter elkaar worden gekamd om overloop van de luizen van de ene naar de andere persoon te voorkomen. Het dagelijks kammen met een luizen- of netenkam is zeer belangrijk voor het slagen van de behandeling. Dit blijkt ook uit het advies van de LCI. Helaas staat dit niet altijd duidelijk in de bijsluiter. Besteed hier daarom extra aandacht aan bij het adviseren aan de klant.

EERSTEKEUZEMIDDEL

Dimeticon lotion

Vormt een afsluitend laagje over de luis waardoor deze verstikt.

- **Niet gebruiken:** bij overgevoeligheid voor dimeticon of een ander bestanddeel van de lotion; bij kinderen jonger dan 6 maanden alleen gebruiken onder medisch toezicht.
- **Dosering cutaan:**
  - Dag 1: voldoende lotion verdelen over het droge haar, zodanig dat de hele hoofdhuid bedekt is, bij voorkeur 's avonds; grondig inwrijven en op natuurlijke wijze laten drogen (niet föhnen); na de in de bijsluiters voorgeschreven inwerktijd het haar uitwassen en kammen met luizen- of netenkam.
  - Dag 2 tot en met 7: dagelijks nat kammen met een luizen- of netenkam.
  - Dag 8: opnieuw behandelen zoals beschreven bij dag 1.
  - Dag 9 tot en met 14: dagelijks nat kammen met een luizen- of netenkam.
- **Interacties:** geen interacties bekend.
- **Zwangerschap/borstvoeding:** mag zonder bezwaar worden gebruikt.
- **Bijwerkingen:** soms haaruitval, jeukende of schilferende hoofdhuid en irritatie rond de ogen.

Toelichting

Dimeticon is eerste keus. Dit geldt voor alle producten met dimeticon, ook de medische hulpmiddelen met dimeticon. Na verdampen van het oplosmiddel vormt dimeticon een laagje over de luis. De luis verstikt doordat zijn ademhalingswegen worden afgesloten. Door dit werkingsmechanisme is resistentie niet mogelijk. Dimeticon kan ook worden geadviseerd als zelfzorg tijdens de zwangerschap of borstvoeding als methode 1 (nat-kammethode) niet werkt. In de bijsluiters van sommige medische hulpmiddelen met dimeticon wordt aanbevolen het middel eenmalig te gebruiken. Omdat niet voldoende is aangetoond dat dimeticon ook neten doodt, wordt aanbevolen middelen met dimeticon op dag 1 en 8 te gebruiken en gedurende dag 1-14 dagelijks te behandelen met een luizen- of netenkam.

AFGERADEN MIDDELEN

Er bestaan allerlei niet als geneesmiddel geregistreerde 'natuurlijke' hoofdluismiddelen op basis van plantaardige oliën, zoals kokosnoot-, tarwekiem-, zonnebloem- en oligodeceenolie of neem-extract. Voorbeelden van dergelijke producten zijn Aesculo lotion, Insect-Ex, Luisweg, Optimax Bio Stop, Prioderm Shampoo Plus en Licener. De werkzaamheid van de plantaardige oliën is onvoldoende met goed onderzoek onderbouwd. Wellicht is er sprake van de aanwezigheid van een emulgator die de beweeglijkheid van de luizen vermindert. Het effect zou dan lijken op het effect van een crèmespoeling. Ook azijn, mayonaise, petroleum, lysol (kresolzeepoplossing 50%) en tea tree oil worden genoemd, vooral in populaire magazines en weekbladen. Gebruik van deze preparaten kan het toch al zo moeilijk beheersbare luizenprobleem verergeren, doordat er geen effectieve behandeling plaatsvindt. Als de klant moeite heeft met het gebruik van een 'chemisch' middel, kan de nat-kammethode of lotion met dimeticon worden geadviseerd.

AANVULLENDE INFORMATIE

- Publieksfolder Hoofdluis
- Apotheek.nl
- KennisTest Hoofdluis
- LCI-richtlijn Hoofdluis via rivm.nl
- Thuisarts.nl

Zie ook de bronvermeldingen achterin dit boek.